

92301355-8	11/2024	מקור ראשון - שבת	שמוע 14	1/3	48.51x37.81
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציורו - 80790					

קרעעה לתיקון

איריס חיים סבורה שהדיבורים על הקיטוב מוגזמים, **נעם לינר** חושב שהשסע הוא בלתי הפיך. כתבה אחרונה בסדרה "תיקון 2024"

בידדים שלנו

בשנים האחרונות, וביתר שאת מאז פרוץ המלחמה, קמו בישראל שורה של פעילים וארגונים אזרחיים, שמנסים לתקן במקום שהמערכות הציבוריות נכשלו. בשיחות איתם ביקשנו להבין כיצד הם רואים את שורשי הקיטוב בחברה הישראלית (ואולי בעולם המערבי כולו), ואת הדרך לרפא אותם. כתבה אחרונה בסדרה / יאיר שלג /

בשלושת הפרקים הקודמים של הסדרה עסקנו בשלוש מערכות ציבוריות מרכזיות, שרבים מייחסים להן אחריות רבה למשברי השנתיים האחרונות (שנת העימות הפנימי סביב הרפורמה המשפטית, ושנת המלחמה): הפוליטיקה, הצבא והתקשורת. בפרק הרביעי והאחרון אנחנו מבקשים להפנות מבט ביקורתי דומה גם כלפי עצמנו ולשאלו מה החלק שלנו, האזרחים, במשברים האלה, ומה התיקון הנדרש בחברה האזרחית כדי שנצליח להאושש ולהתחדש.

נפתח בקצוות: מי שלא מכירים בקיומו של משבר מנשי תוהם הוה, לעומת מי שמיואשים מן האפשרות לתקנו. מן הצד האחר עומדת איריס חיים, אימו של החטוף יותם חיים, שהצליח כוכר להחליף מהשבי אבל נהרג בטעות על ידי חיילי צה"ל שחשבו אותו למחבל. חיים לא מקבלת את

עצם תחושת המשבי: "אני רואה בחברה הישראלית חברה עם ערבות הדדית חזקה שאין כמוה בעולם. אני מאוד גאה להיות ישראלית, ובוודאי לא מגד דירה את החברה שלנו כבעייה. יש בתוכה בעיות אבל זה קיים בכל מקום, אפילו במשפחה. אנחנו קיימים כמדינה רק 76 שנים, חיים במקום שיש בו הרבה אתגרים, ונכון שעוד לא לגמרי למדנו איך להתמודד איתן במשותף. אבל ב־7 באוקטובר התי לכרנו מחיש, ויש לי הרבה תקווה ואמונה בחברה שלנו. לרעתי אין שום מקום בעולם שיש בו חברה כל כך עוצמתית, ונכון שבגלל הרענונות והעוצמה בינה החברתית שלי, כשהייתי ילד, האבות של כלנו היו אנשי צבא, והיום רק מעטים בסביבתי הם כאלה. כשהייתי ילד, אימא מורה ואבא עובד מדיינה היו מחזה נפוץ. היום ילדים משתחררים מהצבא ויש חושבים איך יעשו אקוויט".

בניתוח שלך זו בעצם בעיה שלא ניתנת לפתרון. בינה שהאפשרות לעשות חן עצום קיימת, לא תוכל למנוע את בריחת המוחות לשם.

"נכון, אנב, היחידים שנותנים תשובה מסוימת למצב הוה הן החברות שהתרגלו להיות כקהילות – החרדים וחלק מהרתייסילאומיים. שם מקובל מאוד לשרת את הקהילה. שם להיות מורה, פוליטיקאי, עובד סוציאלי או איש צבא זו שליחות".

או אולי הפתרון הוא לטפח חיים קהילתיים גם בעולם החילוני.

"איך תעשה את זה? ביישוב שלי, בניציון, אני

בקושי מכיר את השכנים שלי, חוץ מאלה שילדיהם היו חברים של ילדיי. בכל העולם המערבי אתה רואה התפוררות חברתית. עצם הבחירה בטרמפ, או העובדה שהיחידים שהתייצבו מולו היו פרוגרדי סיבים קיצוניים, אלו שני ביטויים של התפוררות. וזו אמריקה שלפני שמונים שנה שלחה את מיטב בניה להציל את העולם במלחמה נוראה. ועכשיו, למרות שהמלחמה באוקראינה נאמת מאיימת על מדינות אירופה, היא לא עושה כלום. אלה מדינות מפורקות, עם אוכלוסיות מהגרים ענקיות שלא נטי מעות בתוכן".

או אנחנו נידונים לראות בעיניים כלות את שקיי עת הומיוקריטיה המערבית, בלי שנוכל לעשות משהו?

"יש למישהו ספק שזה מה שהולך לקרות? הני בחרת של טראמפ נראית לאנשים כאן כחלום יש" ראלי. אבל הוא ממנה כשר בריאות מכחיש חיסונים; כשר ההגנה איזו מטורף, וכתובע כללי מטורף אחר. גם אצלנו כבר משתלטים המטורפים, כמו שלמות קרעי שאומר שעם הרוב שיש לו אפשר לעשות הכול. ואתה יודע מה, אני מסתובב בארץ ושומע את המשפט הזה מהרבה מאוד אנשים: אנחנו הרוב, ואנחנו נחליט מה שאנחנו רוצים. אם ראש הממשלה רוצה כבד לא יחזור בזמן הקרוב. הרור הוה מלא באי טטור מהעדות במשפט, וזה עובר בשתיקה, אז אתה

מתנדבים בחקלאות, נובמבר 2023 צילום: יוסי זמיר, פלאש 90

פארש. גיא בן־הרוש היה לוחם עם הבן שלי. יום לפני שהוא נהרג בלבנון, הבן שלי ישב ועודד אותו כי הם היו חברים מהצבא. גיא אמר לו שהוא שחוק וגמור, אבל אמרו לו שאין ברירה כי לא נשארו עוד צמדים של כלבים וכלבנים. אז הוא הלך, ויום למי חרת נהרג. אם בימים שבהם נהרגים אנשים בלבנון ראש הממשלה נותן מופע על 9 דקות על פלד־שטיין, מופע שכולו שקרים וסתירות – איזה אמון אתה רוצה שיהיה בתנהגוה?

"אז נכון, הצינוות החתית אולי לא מאמינה בהי נהגה אבל מאמינה בעם, וגם יש שם איוו אווריה קהילתית שלא מאפשרת השתמטות. אתה לא יכול להסתובב באלקנה או בעפרה כשאנשים מגויסים ואתה לא. אבל במקומות אחרים זו כבר לא בעיה. אנחנו עומדים היום על 60־65 אחוזי התייצבות למילואים. ככה אי אפשר להמשיך".

לצאת מתיבות התהודה

בין שני הקצוות האלה עומדים מאות, אולי אלפי, פעילים בארגונים שונים שצצו בשנתיים האחרונות, שבהחלט מכירים בקיומה של בעיה אבל לא התייאשו מהאפשרות לתקנה. אתת מהן היא עטרה כהן מעפרה, פעילה ב"רבעון הרביעי" ובתנר עת "תיקון 2024" גם יחד: "הקייטוב מתבטא בחוסר היכולת שלנו להתייחס לרברים באופן ענייני", היא

מאבחנת. "הכול נמדד ב'משלנו או לא משלנו'. זה יוצר חוסר אמון, כמו שראינו ברפורמה המשפטית; השרנות הרדית שלא מאפשרת שיח ועבודה משותפת. האמת היא שזה לא ייחודי לנו, זה קורה בשנים האחרונות בכל העולם המערבי. בעיקר בגלל הר־שנות החברתיות, שיוצרות תיבות תהודה שגורמות לכל קבוצה להשתבלל בתוך עצמה.

"כבסיס לתיקון, התהכרתי לרעיון של 'הרבעון הרביעי' – לצאת באופן מכוון מתיבות התהודה, ולהפגיש אזרחים ממתנות שונים כדי לראות את הכאב ההדדי ולעשות דברים ביחד. אין לזה תחי ליף. צריך להקיף את עצמנו באנשים ממגוון עמדות ומחנות, ולהיאבק באלה שרוצים להרוויח מהקיטוב הוה. וצריך גם לזכור שבשנה הוה החברה האזרחית גם התגלתה במלוא תפארתה. ברגע האמת שמנו הכול בצד והתלכדנו, כך שבסך הכול אני אופטי־מית. נכון שבהמשך חזרו גם הקייטובים, אבל כשהי בסיס חזק, יש לאן לחזור.

"בסוף יש הרבה מאוד אנשים שמלכתחילה לא מעוניינים בקיטוב, וצריך לתת להם קול חזק במי רגב הציבורי, שיהיה קול נגדי חזק לקול המקטב. הם מהבחינה הוה אני אופטימית. אנחנו רואים גידול משמעותי במספרים שמגיעים לערבי הסלון ולפי עולות של 'הרבעון', וזו גם הסיבה שאחרי תקופת פעילות קצרה ב'תיקון 2024' חזרתי בעיקר לפעיי לות ב'רבעון'. בסוף אין תחליף למפגשים האישיים הישירים, כמו ש'הרבעון' מקיים".

בני זוג או אחים

חגי לובר הוא מייסד ומנהל תיאטרון "אספק לריא", שמוכר בשנה האחרונה בעיקר כאביו של סמ"ד יהונתן לובר שנפל ברצועת עזה. מאז הוא הפך לפעיל חברתי נגד הקיטוב ולמוען השבת האחרות לחברה הישראלית. לרעתו, "הבעיה מתחילה בחוסר הסבלנות, או אפילו בחוסר האמונה שהבעיות הגדולות של החברה הישראלית יכולות להיפתר במשותף. ברגע שיש ייאוש, מופיעה גם חוסר הסובלנות. קח אפילו בעיה מקומית כמו מהגרי העבודה בתל־אביב. אפילו לגביה אין לנו יכולת להגיע לפתרון מוסכם. למה זה קורה? זה מתחיל בתחושה שמשו בסיסי באחוזה נסרק, ולכן הבעיות נראות בלתי פתירות, למרות שהן לא כאלה. זה כמו יזג נשוי שבאופן טבעי יש ביניהם מתחים, מעצם היותם בני אדם שונים. אבל ברגע שהיודע והמטרה ברורים ויש אהבה ואחוזה, יש גם יכולת לפתור את הבעיות. לכן, בתחילת הנישואים תמיד קל יותר לפתור את הבעיות; בהמשך זה הופך ליותר קשה".

למה לדעתך הקייטוב התפרץ דווקא בשנים האחי רונות?

"אני חושב שבעיות הביטחון משפיעות מאוד. החלום של כולנו היה החזון ההרצליאני של 'מקלט בטוח', וככל שהמקלט הפך להיות פחות בטוח, כך נעשינו יותר מתוחים ועצבניים. בנוסף, התייאשו מהניסיונות לפתור את בעיות הביטחון – אם באמי צעות הצבא וההתיישבות מצד אחד, או דרך תוכי ניתו שלום מהצד השני. כשהחלומות האלה נשברו זה יצר ייאוש, והייאוש החריף את הקיטוב. הרי <<

25.63x30.59	2/3	עמוד 16	שבט - מקור ראשון	11/2024	92301354-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

טאלי. יש לנו דור שלם של בעלי תפקידים שכשלו, בכל המערכות. יכול להיות שיש והיו להם כוונות טובות, אבל הם כשלו והם יצטרכו ללכת הביתה. "שנית, יש לנו בעיה אמיתית כאשר מע" רכות השלטון שמות אג'נדה מחנאית ואישית לפני טובת המדינה. וזה לא בגלל שמדובר באנשים רעים במהותם, אלא שכל המערכת בנויה לכיוון הזה; גם השיטה הפוליטית, גם התקשורת. אנחנו אומרים שצריך להגדיר מטרת-על למדינה, שהיא קיומו ושגשוגו של בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, ומשם הכול צריך להיגזר. כל רעיון שמתיישב עם עקרונות העל הזה ראוי להיבחן ברי צינות. אבל במדינה ציונית לא מאפשרים למגוון רעים שלמים להשתמש בשירות, ולא מעבירים כסף לאויבים אלא מקשיבים לכוונות שלהם, מתייחסים אליהם ברצינות ופועלים בהתאם".

התיקון הפנימי, הוא אומר, יבוא מהגדרת המ"טרה המשותפת והסיפור המשותף. "יש לנו תוכנית למערכת החינוך שאומרת שלכל סוגי המערכות - הדתית, ההרדית, הערבית והחילונית - צריכה להיות קומת גזע משותפת, שרק מעליה יבואו העניינים הספציפיים. זה אומר תוכנית לימודים בסיסית משותפת, שתהיה תנאי לקבלת תקצוב מהמדינה. לא ייתכן שהמדינה תתקצב מערכות חינוך שלא מקבלות את הנרטיב הבסיסי של מדינה יהודית ודמוקרטית. לגבי המגזרים הלא-ציוניים - אני לא מצפה מהם שיהפכו לציונים, אבל לכל הפחות שיהיו נאמנים למדינה. כך גם לגבי חוק השירות שאמור לחול על כולם. מדינת ישראל לא מסוגלת להתקיים בלי שירות של האזרחים. אז אני לא אכניס לכלא את מי שלא ישרת, אבל גם אין סיבה שאני אסבסד לו לימודים בשיבה או באוניברסיטה. "ש המון עבודה גם ביחס למנהיגות הציבורי רית. אני מסתובב בכל הארץ, וברור לי שהמנהיגות הרוחנית, התרבותית והאקדמית צריכות לשנות כיוון ולדבר את המחויבות לכלל. אנשים איבדו את האמונה שלהם בעתיד החברה. אנחנו מחזירים את התקווה והאמונה שאפשר להיות שונים, ובמקביל עם בסיס משותף ודיאלוג מכבד".

גם בתוך הציבור הציוני והמשרת יש מחלוקות קוטביות.

"לדעתי, המחלוקות האלה באות לידי ביטוי בעיקר ברשתות החברתיות. בציבור הרחב, ההבדלים לא כאלה גדולים. רוב הציבור הציוני מבין שהשיקול הציוני הפרקטי הוא שצריך להוביל: לא פוסט-ציונות, וגם לא משיחיות רתית. אבל היום לציבור הגדול הזה אין ייצוג פוליטי, כי הפוליטיקאים עובדים בעיקר בלהנצחה את כהונתם ולזכות בעוד קדנציה, ולשם כך נוח להם לייצר אויבים במחנות האחרים. בסוף, רוב הציבור רוצה רפורמה במערכת המשפט, אבל לא את הרפורמה של יריב לוי. ורוב הציבור בוודאי רוצה שירות של כלל האזרחים, וזה לא מה שהוא מקבל. אז כל הפוליטיקאים הקטנים, שהפכו כל דבר לפוליטיקה קטנה, יצטרכו לעוף לנו מהחיים: נתניהו, בן-גביר, יאיר לפיד או יאיר גולן. כל הדור הזה צריך ללכת הביתה. הדור שלנו הרבה יותר היברידי ומורכב מהם: הוא גם מסורתי, גם אם הוא אשכנזי. זה דור שאוהב את הארץ ואת הארמה. חוץ ממטורללים פרוגרסיביים בים ונוער גבעות, אני מאמין שרוב החילונים ורוב הדתיים-לאומיים הם בני ברית אמיתיים".

אתה חושב שהם יכולים ליצור פתרונות מוסכי מים גם לשאלות המעשיות? עתיד יהודה ושומרון, למשל?

"שבתני בשיחה באיתמר על תוכנית ההתיישבות שצריכה להיות למדינה. היום כל אחד מתיישב איפה שבה לו, אבל צריכה להיות לנו תוכנית לאומית, לא רק ב"ש" אלא בכל המדינה, כשהשיקול המר-

שהמלחמה הרגישה עוד יותר את המכנה המשותף. "הדבר השני הוא יצירת בלמים שיגבילו את משמעות ההבדלים בינינו. בלם חשוב אחד זה 'אמנת אי ההסכמה': מה נמצא מחוץ לתחום. בעיניי, למשל, סירוב פקודה והסימת כבישים הם מחוץ לתחום. ויש גם דברים שפחות ניתנים להגדרה משפטית אבל צריך להסכים עליהם וולונטרית, כמו התנגדות לקריאה להוציא כספים מהארץ.

"הדבר השלישי שנידרש לו, לפחות בשנים הקרובות, הוא יצירת מנגנוני הכרעה מאוזנים, גם בגלל שהעם פחות או יותר נחצה לשניים בשורה של נרשאים מרכזיים. אני נגד הכרעות ברוב של 61, אפילו לא ברוב של 64, בנושאים היותר מקוטבים בינינו. מנגנון אחד זה קביעה של רוב מיוחס להכרעות מאוד שנויות במחלוקת. פחות חשוב לי אם זה יהיה 75 ח"כים או 80 ח"כים, העיקר העיקרון. חוץ מזה, צריך גם לנסות ולבנות מנגנונים חיצוניים למערכת הפוליטית, שיוכלו לקבל הכרעות מקצועיות לפחות בחלק מהנושאים הבעייתיים; משהו דומה לוועדת סל התרופות, או למועצה לתרבות ואמנות".

קרבות בוז

רס"ן במיל' דוד שרז, לשעבר קצין בקבע ויום הייטק, הוא אחד המייסדים של "תיקון 2024", תנר עה שקמה בעקבות המלחמה ומבקשת לתקן את הבעיות הגדולות של החברה האזרחית. לשרז אני ניסיון בתיקון חברתי: הוא יום בעבר סטארטאפ חבי רתי שנועד "להפוך שכונות פריפריה בערים לישוים בים קהילתיים" (הפיילוט התקיים בשכונת שפירא בתל-אביב). מזה כמה שנים הוא פועל גם לשילוב חרדים בצבא ובשוק העבודה, והוא חבר הוועד המי נהל של עמותת "משמר התורה" שהקים הרב דוד לייבל, שעוסקת בהקמת ישיבות הסדר חרדיות.

בשיחה איתו מגלה שרז שיוזמותיו כבר התקדמו שלב: מ"תיקון 2024", שתישאר פעילה בשדה החבי רתי, הוא כבר שותף בהקמת תנועת "אל הדגל", שמי טרתה המפורשת היא שינוי פוליטי (אירוע ההשקה אמור להתקיים ביום שישי הבא, 6 בדצמבר).

"אני משרת במילואים מאז 7 באוקטובר, ומה שהבנתי במלחמה הוא שאם אני מוכן לסכן את החיים שלי בבוץ של עזה ולבנון, אז ראוי שאהיה מוכן לפעול גם בבוץ של הפוליטיקה", אומר שרז. "עכשיו מגיע הדור שלנו, בתחושה שאין לנו מה להפסיד. המדינה בסכנה קיומית. החברה מקוטבת ומפולגת כמו שלא הייתה אף פעם, ומצד שני זו גם חברה מופלאה.

"אני קורא למלחמה הזו 'מלחמת ההתעוררות של החברה הישראלית'. אנחנו באים לבטא עכשיו דור חדש של ציונות, דור שמשוחרר מהמחנאות הפוליטית ומתגייס לטובת העם כולו. אנחנו עומים דים מאחורי הקמפיין 'כל העם צה"ל'; כתבנו הצעה לחוק יסוד שירות, שנועד להביא למצב שבו כל נער ונערה בישראל יחויבו לשירות כלשהו. יעשו - יקבלו את מלוא הזכויות; לא יעשו - יהיה להם מאוד לא נעים. ובתוך זה אנחנו גם אומרים שאני חנו מאוד מעריכים את לימוד התורה כדרך לאומי מרכזי, ואפילו חושבים שהמדינה צריכה לקחת אחי ריות על זה ולדאוג שלימוד התורה יוכל להתקיים ולשגשג. הייתי אומר כך: מדינת ישראל צריכה להחליט אם היא רוצה להמשיך להיות 'שכונה', שבה כל אחד עושה מה שהוא רוצה ולוקח מה שהוא יכול - או שהיא מעצמה, שבה הכול מוכרע בהחלי טות לאומיות, מהתיישבות ועד לימוד התורה".

בעיני שרז, "החברה הישראלית סובלת מכמה בעיות יסוד, שקשורות ביניהן. מצד אחד יש חוסר אמון משוע בין האזרחים ובין כל מערכות השלטון. יש הבדלים בין קבוצות שונות לגבי המערכות שאין להן אמון בהן, אבל הסך הכול הוא חוסר אמון טרי

« שתות החברתיות מצידן תרמו לאפשרות ליצור זהות חלופית, סקטוריאלית, לזהות הלאומית המשותפת".

את כסיס הפתרון הוא רואה קודם כול בהחל- פת מודל הקשרים בין המחנות בחברה הישראלית: "קודם דיברתי על מודל הזוג הנשוי, אבל האמת היא שהמודל הנכון הוא המודל של אחים באותה משפחה. זוג יכול להתגרש, אבל אחים לא יכולים להיפרד אחד מהשני. ולעם ישראל יש בוודאי אופי של משפחה, כי באנו ממשפחה אחת ולא מחברת מהגרים שהתחברה באופן מלאכותי. הזהות הזו בהי חלט קיימת עמוק בתוכנו, והמלחמות לצערי עווי רות לנו לחשוף אותה.

"צריך גם להגדיר נכון יותר את יעד האחרות. אחרות זו לא אהבה, ובוודאי לא אחידות. אני בעד שונות, הבעיה קורית כשהשונות הופכת לסמן הזהות הכולט ביותר. בעיניי, ההגדרה של האחרות שעליה יש להיאבק היא היכולת לשתף פעולה למי רות המחלוקות, כדי להגיע לתוצאות משותפות".

כדי להשיג את היעד הזה, לובר מצביע על שלוי שה צעדים שצריכים להיעשות באופן מיידי: "האחד הוא עיצוב חזון משותף שנובע מהמכנה המשותף. לו אני שר החינוך, בזה הייתי מתמקד: טיפוח המקור ההיסטורי המשותף, האמונה הדתית המשותפת, שפה, תרבות, ארץ. ברור שכל זה לא יוביל בהכרח לחי זון משותף, אבל אלו נתוני פתיחה חשובים, שאיתם צריך לעבוד. זה נותן סיכוי ומוטיבציה לעבוד. אם היינו חברת מהגרים שאין לה מכנה היסטורי משוי תף, הסיכוי להגיע לחזון משותף בוודאי היה נמוך יותר. האופטימיות שלי מבוססת על ההערכה שרוב העם אכן חש בסיס תודעתי משותף, ולכן גם לחזון המשותף היה סיכוי גדול עוד לפני המלחמה, ובוודאי

צילום: אל הדגל

רס"ן במיל' דוד שרז, ממייסדי תיקון 2024: "הדור שלנו הרבה יותר היברידי ומורכב: הוא גם מסורתי, גם אם הוא אשכנזי. זה דור שאוהב את הארץ ואת הארמה. חוץ ממטורללים פרוגרסיביים ונוער גבעות, אני מאמין שרוב החילונים ורוב הדתיים-לאומיים הם בני ברית אמיתיים"

24.73x30	3/3	עמוד 17	מקור ראשון - שבת	11/2024	92301353-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

ד"ר יואב הלר, הרבעון הרביעי: "אומרים לנו 'אתם מטשטשים. ישראל זקוקה להכרעות חשובות, ואתם מדברים על אחדות'. גם אנחנו בעד הכרעות, אבל אנחנו חושבים שההכרעה צריכה לבוא מתוך רוב מקסימלי ובעיקר מתוך תודעת שותפות"

צילום: לירון מולחם

דוגמה לדיון: ממש לקראת הסוף היה לנו דיון בין חילונים לחרדים אך להתייחס במסמך לאילוהים. בסוף הגענו להסכמה על הביטוי 'צור ישראל', כמו במגילת העצמאות. ואז הגיעה קבוצה מסורתית מיי רוחם, ואמרו שזה לא מספיק להם. הם רצו את הביי טוי 'ריבון העולמים'. ברקנו שאין אף קבוצה שלא יכולה להיות עם הכינוי הזה, וקיבלנו אותו. "באותו אופן ביקשנו לעצב גם את כללי המי שחק של שיטת המשטר שלנו. יצרנו נוסח בסיסי משלנו, ועכשיו נוציא אותו למושב לאלפי הפעיי לים שלנו. הבנו שלא מספיק חזון משותף, צריך גם כללי משחק כדי שאנשים לא יחששו שבאמצעות הפרוצדורה הולכים לפגוע בדברים שיקרים להם. התוצאה היא שאנחנו מעצבים גם שיטה וגם תוכן על ידי אלפי אנשים שהרגישו שותפים וצברו כוח. וזה בסיס לתנועת המונים שתעצב פוליטיקה של תקווה".

להתחיל מלמטה

לא במקרה משתמש הלר במילה שהפכה מגוי נה, "פוליטיקה". הוא ותנועתו הבהירו עוד מתחילת הדרך שפניהם להשפעה על המערכת הפוליטית, "אם כי לא בהכרח כמפלגה". בעניין זה הם הת- מודדו עם מחלוקת מול חלק ממשלתפי הדיאלוג: "כמה מאנשי הציונות הדתית, כמו הרב אורי שרקי, טענו שאחדות זה טוב וחשוב למערכת החברתית, אבל במערכת הפוליטית יש צורך בהכרעות. מבי חינתנו, זו בריוק התזה שאנחנו כופרים בה. בגלל שאנחנו במצב של השתנות בסיסית, ממש 'ציונות 2.0', אנחנו צריכים לבוא גם להכרעות שאכן צריי כות להתקבל במערכת הפוליטית מתוך אנרגיה של שותפות. אחרת, נתפרק מבפנים.

"איך עושים את זה? קודם כול ברור שצריך ליי צור ממשלות רחבות, שיפעלו מתוך הסכמה רחבה. אבל כבר למדנו שזה לא מספיק. גם ממשלת נת- ניהורגנץ הראשונה הייתה ממשלה רחבה, אבל הן האנרגיה והמוטיבציה של השותפות. זו אנרי גיה שאומרת: העשור הקרוב מיועד לבניית הקור מה הבאה של המדינה. לכן דרוש פה כוח מרכזי - לא משנה אם מפלגה אחת או שלוש מפלגות - שהאנרגיה שלו תהיה לייצר מיינסטרים ישראלי של סיפור משותף. אומרים לנו: אתם מטשטשים. ישראל זקוקה להכרעות חשובות, ואתם מדברים על אחדות. גם אנחנו בעד הכרעות, אבל אנחנו חושבים שההכרעה צריכה לבוא מתוך רוב מקסיי מלי ובעיקר מתוך תודעת שותפות, מתוך אנרגיה של בנייה משותפת ולא של הרס המחנה האחר."

ממשלה רחבה זה עניין טכני, שאפשר להסכים עליו בקלות יחסית. איך מייצרים "תודעת שוי תפות"?

"בריוק לשם כך הקמנו את 'הרבעון הרביעי', כי ידענו שמהפוליטיקה זה לא יבוא. לא כי הפוליי טיקאים רעים, אלא כי את תודעת השותפות צריך לבנות מלמטה, ולעצב ברוחה את הפוליטיקאים של הדרור הבא. איך עושים את זה? גם באמצעות הפחדה של מה יקרה אם לא תהיה תודעה כזו, אבל בעיקר מתוך ראיית הפירות החיוביים שלה."

לגופו של עניין אומר הלר: "אני מבין שלאורך זמן יישארו בישראל ארבע מערכות חינוך סקטורי ריאליות, אבל חייבים לתמרץ לימוד משותף של התכנים הלא-סקטוריאליים". בניגוד לשרון, שמסי תפק בתוכנית לימודים משותפת שתילמד בנפרד, הלר שואף ל"מינימום של 40% תכנים משותפים, שגם יילמדו במשותף."

נראה שקל יחסית יהיה לרתום לכך את המחנות הציוניים - החילוני והדתי. איך תרתום לזה את החרדים והערבים?

כזי שלה צריך להיות ביטחוני ודמוגרפי, לא שיקול גאולי. אנחנו צריכים להחיל ריבונות בכל מקום שאנחנו זקוקים לו לצורכי ביטחון ושלא יסכן את הרוב הדמוגרפי שלנו. אחרי שנשרטט תוכנית כזו, אני מאמין שחבריי בציונות הדתית יביאו בעצמם את נערי הגבעות להתכנס בגבולות שנשרטט. "אני איש חזון, לא קומבינטור. אני שואל את עצמי איך ניראה בעוד 100 שנה, כשיהיו פה כפול פלסטינים, כפול חרדים, ובכלל אוכלוסייה בגודל כפול מהיום. מהעתיד הזה אני צריך לגזור לאחור את התוכניות שלי היום. ואני לא יפה נפש. אם יהיה צורך ביטחוני, אני אעיי גם מיליון פלסטינים. מצד שני, אם האויב שלי יהיה מוכן לשבת איתי להסכם ולנורמליזציה, ואני אגבה את זה בערבויות ביטחור ניות, אהיה מוכן גם לוותרים."

צור ישראל, ריבון העולמים

הוותיק ביותר בשדה השינוי החברתי מבין בני שיחי, ולפי רוח הרברים ששמעתי מהם כנראה גם נתן השראה והשפיע על רובם, הוא ד"ר יואב הלר, לשעבר מנכ"ל "מעוז", עמותה שמקיימת תוכניות העשרה ומנהיגות לפעילים בשדות השונים של החברה הישראלית. בשנים האחרונות, עוד לפני המהפכה המשפטית והמלחמה, הלר התמקד בהקמת וניהול "הרבעון הרביעי", תנועה ששמה לה למטרה את תיקון החברה, עוד לפני שזו בכלל הכירה בצר רך בתיקונה.

מבחינת הלר, לב הבעיה הוא "הקיטוב הרגשי הגדול בחברה שלנו. הקיטוב הזה עצמו הוא תוצר של חוסר-אמון עמוק, שהוא תוצר של קריסת האתר- סים המשותפים ותהליך סקטוריאליזציה של החבי רה. זה גם תהליך של היעדר התחדשות של האתר- סים המשותפים. אי אפשר רק להיות את ההווה, כי אז החולאים מתחילים לצוץ והופכים לעיקר. מצד שני, לא עבדנו על חירוש האתוסים המשותפים והושפענו ממגמות עולמיות של חוסר אמון. התוי צאה היא צמיחת פוליטיקת זהויות, שמקצינה את היסודות השונים ופוגעת באתוס המשותף.

"בנוסף, יש לנו בעיה מהותית קבועה עם שני ציבורים שהולכים וגדלים, החרדים והערבים, שמי לכתחילה לא שייכים לאתוס הציוני המשותף, והם לגמרי בעניין של תפיסה מגזרית. לוואקום של הסיפור הלאומי המוזנח נכנסו הסקטורים, ונכנסנו למלחמה פנימית שבה כולם מרגישים שהם מפסיי דים, כי המקום של כולם נמצא בסכנה אם קבוצות אחרות ינצחו. הפרויקט הגדול הוא לבנות עכשיו מחדש את הסיפור הישראלי המשותף, באופן שיכיל גם את המרכיב האינדיבידואלי וגם את הזהות הרבי תרבותית שהזנחנו בעבר."

היעד הזה, אומר הלר, בא ליד ביטוי באופני פעילותה של הרבעון הרביעי: "אנחנו מבינים שלפי ני התיקון, צריך קודם כול להוריד מתחים ותחושות קיטוב. את זה אנחנו עושים באמצעות כמה שיותר מפגשים ישירים בין אנשים מקבוצות שונות. את המוטו הרעיוני של המפגשים האלה לקחנו מהרב יונתן זקס: 'פוליטיקה של קורבנות חיה בעבר; פוי ליטיקה של תקווה מכוונת לעתיד'. אנחנו חייבים להתמקד בפעילות שמבטאת בנייה משותפת, ולא שקיעה בהאשמות על העבר.

"בשלב השני, אנחנו צריכים גם לכתוב סיפור ישראלי משותף חדש. זה מה שעשינו לאורך השנה האחרונה, במקביל למפגשים הישירים. קיימנו סמי- נרים רעיוניים שגם בהם השתתפו אלפי ישראלים, וביקשנו מכל אחד שיגדיר מה חשוב לו שיהיה בסיי פור של מדינת ישראל. לכל פורום כזה הבאנו חלי- קיקים של טקסט יסוד פוטנציאלי שחיברנו, ואנשים פירקו לו את הצורה. התוצאה הסופית היא טקסט של ארבעה עמודים, שכבר מופיע באתר שלנו.

"קודם כול זה לא יהיה פשוט לשלב גם בין הציונים. הרי לא החרדים והערבים הם שיצרו פה את אוירת הקיטוב. לכן, לאנשים שאומרים לי שא- נחנו משכנעים את המשוכנעים, אני אומר: אדרבה, קודם נשכנע אותם, נהיה 60%, ואז נוכל לפעול גם בקרב האחרים. חוץ מזה, לפי התרשמותי מהסתור בכות ברחבי הארץ, לפחות רבע מהחרדים ורבע מהערבים יכולים להסכים מחר בבוקר על התוכנית שלנו, אם היא תבטיח להם שותפות הוגנת ביחד הישראלי, כשנמקביל הם לא נתבעים לאבד את זהותם הייחודית. מטבע הדברים, אנחנו יותר מצי- ליחים בזה עם החרדים מאשר עם הערבים, וכבר היום 6% מהפעילים שלנו הם חרדים.

"להערכת, גם אצל החרדים וגם אצל הערבים יש בשלות רבה להשתלב ביחד הישראלי. אבל הם רוצים לוודא שיש לתוכניות האלה היתכנות פוליי טית, כדי שלא ייצאו קירחים מכאן ומכאן: יפסידו את הזהות הברלנית העכשווית שלהם, לטובת איזה יחד לא ברור שהיתכנותו לא ברורה. לכן אני חושב שצריך לבנות קודם על החילונים, הדתיים והמסור רתיים. החרדים והערבים יצטרפו רק בשלב השני, אם יהיה ברור שהתוכנית הצליחה."

לסיכום, אומר הלר: "המלחמה יכולה להיות גם הזדמנות, כי מצבי משבר בכלל הם גם הזדמנות למשהו חדש. יש היום תודעת משבר, מקומית וגם עולמית. הדמוקרטיה הליברלית הגיעה לתקרת הוד כוכית שלה ביכולת לייצר תודעת שותפות. דווקא מדינת ישראל, שחטפה את מכת 7 באוקטובר, וברוב הציבור שלה יש עדיין ניצוץ ציוני, יכולה לצאת מכאן לתקופה של התחדשות. זה הזמן להתרומם לגודל השעה. אנחנו חורשים את הארץ, מטפחים מנהיגות מקומית, ואני מאמין שבהדרגה אנחנו מתקרבים גם להשפעה על המערכת הפוליטית." ●